

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88, Diariennr Ku02481/KL)

Sammanfattning

Som helhet ställer sig Folkets Hus och Parker positiv till betänkandet av Gestaltad Livsmiljö. Staten har en avgörande roll när det gäller byggandet av ett hållbart samhälle. Folkets Hus och Parker har i sitt svar begränsat sig till de frågor som berör civilsamhället. Vi anser att kulturfrågor måste få en mer central plats inom politikområdet Gestaltad livsmiljö. Genom att införa ett fjärde ben - *kultur* - som komplement till de traditionella sociala, ekonomiska och miljömässiga benen, stärks det övergripande samhällsplaneringsarbetet. Som en aktör inom det civila samhället vill Folkets Hus och Parker framhålla medborgarnas egen kraft och delaktighet. Därför skulle vi vilja se ett tillägg till de identifierade utmaningarna (kap 4.2):

- *Människors egna engagemang och deltagande.*

När det gäller förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form och designpolitiken (kap 6.4) föreslår vi ett tillägg i andra stycket:
, där människors kultur och mötesplatser ges särskild omsorg och stöd i hela landet.

En landsövergripande strategi bör utformas för att skapa infrastruktur för allmänna samlings- och kulturlokaler. Målet bör vara att skapa förutsättningar för kulturutbud i hela landet utifrån de helt olika förutsättningar som råder från förorter till mindre brukssamhällen. Scener och lokaler ska ges rimliga ekonomiska förutsättningar, utformning och tekniskt utrustning för att arrangera scenkonst och annan kulturverksamhet. Denna fråga har hittills inte i tillräcklig utsträckning beaktats i kultursamverkansmodellen och de regionala kulturplanerna.

Det saknas metoder och verktyg för att värdera kulturens betydelse för en hållbar välfärd, för såväl individ som samhälle. Detta bör vara en utmaning att klargöra när det gäller fördelning och nytta av statens resurser. En ny myndighet för gestaltad livsmiljö skulle kunna få detta uppdrag i samråd med Myndigheten för kulturanalys.

Betänkandet föreslår ökat stöd till ungdomsverksamhet (8.5.12) vilket Folkets Hus och Parker ställer sig bakom. Vi vill dock framhålla att folkparker (sommarparker) med ungdomsverksamhet också måste ges möjlighet att kunna söka detta bidrag. Boverkets investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler tas dock inte upp i betänkandet vilket är förvånande. Folkets Hus och Parker menar att Boverkets stöd inte på något sätt står i proportion till de behov som finns bland allmänna samlingslokaler och föreslår att staten genom Boverket ökar detta stöd till 100 miljoner kronor. Ett utökat stöd bör också riktas mot att skapa kultur och mötesplatser där det idag saknas.

1.1 Utredningens uppdrag

Folkets Hus och Parker anser att tilläggsdirektivet öppnar upp för en viktig fråga om dialog och delaktighet där vi som folkrörelse kan få en roll i samhällsdebatten om gestaltad livsmiljö. Det gäller inte bara oss som riksorganisation, utan även våra medlemmar ute i stadsdelar och lokalsamhällen som driver allmänna samlingslokaler. Direktiv att bidra till en hållbar samhällsutveckling öppnar för en bredare analys vad arkitektur, stadsplanering och design kan betyda för människors delaktighet, engagemang och förtroende för samhället.

4.2 Identifierade utmaningar

Att se politiken för gestaltad livsmiljö ur perspektivet "en rättvis fördelning av välfärd" ger denna politik en viktig riktning som enligt oss bör vara en utgångspunkt för en hållbar utveckling. Som en aktör inom det civila samhället vill vi framhålla medborgarnas egen kraft och delaktighet. Därför skulle vi vilja se ett tillägg under utmaningarna:

- *Människors egna engagemang och deltagande.*

Folkets Hus och Parker hävdar dock att begreppet hållbar utveckling har urvattnats utifrån det behov av verklig förändring som initialt formulerades av Brundtlandskommissionen. Vad är inte hållbar utveckling? Vi menar därför, i likhet med vad andra europeiska aktörer har hävdats i olika sammanhang, att det är dags att utöver de tre benen i hållbar utveckling - miljömässigt, socialt och ekonomisk - lägga till ett fjärde: *kultur*. Det som utmärker mänskligheten är kultur. Ska vi på allvar ändra samhället där vi kan leva i en mer hållbar livsstil så är kulturen ett avgörande verktyg.

6.4 Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form och designpolitiken

Målen är välformulerade, men som ett tillägg föreslår Folkets Hus och Parker till andra stycket: *där människors kultur och mötesplatser ges särskild omsorg och stöd i hela landet*. Vi menar då inte bara gator och torg utan även bibliotek, kultur- och samlingslokaler. Folkets Hus och Parker anser att kultur och möteslokaler är en del av samhällets nödvändiga infrastruktur, som för ett civiliserat samhälle är lika viktigt som vägar och avlopp. Denna kulturella och demokratiska infrastruktur kan inte överleva på kommersiella grunder utan måste ha samhällets stöd för att bli funktionella och attraktiva. En statlig politik för detta är nödvändigt.

Folkets hus och Parker menar att ansvar och utveckling av infrastruktur för möten och kultur i hela landet har hamnat mellan stolarna mellan staten, landsting/regioner och

kommuner. Staten ger ett mycket litet stöd till allmänna samlingslokaler genom Boverket, regionerna nämner mycket sällan allmänna kultur- och samlingslokaler i sina kulturplaner och kommunerna har sänkt sitt stöd successivt under många år. I den verklighet kommuner verkar med sitt befolkningsansvar och lagreglerad basverksamhet med skola, vård och omsorg hamnar ofta icke-kommunal kulturverksamhet och mötesplatser i stryckklass. Det märks inte minst när den kommunala nivån står inför ekonomiska nedskärningar. Då är det som regel föreningsliv, studieförbunden och allmänna samlingslokaler som drabbas hårdast.

Olika lokalsamhällen och stadsdelar har mycket skilda förutsättningar vilket är en utmaning inte bara för kommunerna utan såväl för stat som civilsamhälle. En strategi behöver utformas för att stärka infrastrukturen, inte bara för möteslokaler utan även kulturlokaler. Om det kulturpolitiska målet om att skapa förutsättningar för kulturutbud i hela landet ska bli verklighet krävs fler insatser. Scener och lokaler ska ges rimliga ekonomiska förutsättningar, utformning och teknisk utrustning för att ta emot scenkonst och digitalt utbud som t.ex. "Live på Bio" som Folkets Hus och Parker på egen hand utvecklat.

Det finns ett viktigt kulturarv i Folkets Park och Folkets Hus som bör uppmärksammas och en nationell plan för att bevara och utveckla dessa kulturskatter bör upprättas i samråd med riksorganisationen.

Det saknas metoder och verktyg i värdering av vad som är viktigt för en hållbar välfärd, för såväl individ som kollektiv och samhälle. Detta bör vara en utmaning att klargöra när det gäller fördelning och nytta av statens resurser. En ny myndighet för gestaltad livsmiljö skulle kunna få detta uppdrag i samverkan med Myndigheten för kulturanalys.

8.5.11 Arkitektur, form och design i de regionala kulturplanerna och kultursamverkansmodellen

I samband med kultursamverkansmodellen och de kulturplaner som arbetats fram på regional nivå med kommunerna som samverkansparter har man som regel missat infrastrukturfrågor när det gäller lokaler för scenkonst och andra kulturyttringar. De regionala kulturplanerna koncentrerar sig framförallt på strategier och stöd till regionala och kommunala kulturinstitutioner samt till det fria professionella kulturlivet. Det finns ofta beskrivet i institutionernas uppdrag att även nå ut lokalt men mer sällan att det ska finnas scener, lokaler och arrangörer som ska ta emot utbudet samt vilka förutsättningar som då krävs

8.5.12 Ökat stöd till ungdomsverksamhet i allmänna samlingslokaler och icke statliga kulturlokaler

Folkets Hus och Parker delar betänkandets förslag om att öka anslaget till ungdomsverksamhet i allmänna samlingslokaler. Möjligheten att få hyreskontrakt i större städer möter många hinder och kräver stora resurser och organisation. Det är just resurser och organisation som många ungdomar och ungdomsföreningar saknar. Det krävs att man är etablerad och har ett femårigt hyreskontrakt samt erfarenhet för att kunna ta del av bidrag från Boverket. Detta är dilemman för att nå målen för utveckling av ungdomsverksamhet på ungdomars villkor. Ett sätt att hantera detta är att, som

utredningen föreslår, ge ökat stöd till de lokalhållande riksorganisationerna så att de i sin tur skapar möjligheter för utveckling av ungdomsverksamheter.

Folkets Hus och Parker ser positivt på att utredningen även uppmärksammar behov av stöd till utemiljön i samband med samlingslokaler, det kan handla om att kombinera spontanidrott med plats för utomhusscener mm. Folkets Hus och Parker vill tillägga att även sommarparker typ Folkets Park, som inte betraktas som allmänna samlingslokaler, bör ges möjlighet till stöd. Vi ser en tendens att många yngre intresserar sig för arrangemang och festivaler sommartid i våra folkparker. Intresset för konserter, dans och festival är stort bland ungdomar och vi bör gemensamt stödja ungdomars egna engagemang och förutsättningar att skapa egna och nya arrangemang sommartid. Detta borde vara möjligt att söka utvecklingsmedel för och vi föreslår att detta införs i betänkandet.

Riksorganisationen vill passa på och uppmärksamma värdet av de ca 1000 scener, stora och mindre, som finns i folkparker och Folkets Hus runt om i landet och de ca 150 biografer som digitaliserats – allt detta har avgörande betydelse för att föra ut kvalitetskultur i hela landet. Vi vill lyfta fram värdet av de 2700 samlingslokaler i landet som är medlemmar i Folkets Hus och Parker, Bygdegårdarna och Våra Gårdar.

Folkets Hus och Parker saknar dock skrivningar i utredningen om ökat anslag till investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler. Det stöd som finns idag om ca 24 mkr per år svarar inte på långa vägar upp mot de stora behov som finns och behöver därför höjas rejält. Stödet har en stor betydelse även i kontakt med kommunerna som förutsätts anslå 30 procent av investeringskostnaden för att Boverket ska godkänna 50 procent.

Betänkandet nämner inte detta och det saknas skrivningar om Boverkets investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler.

Folkets Hus och Parker föreslår därför att staten genom Boverket och Kulturrådet ges utökat uppdrag för att stödja den kulturella infrastrukturen i hela landet och inte minst i förortsområden där kultur och samlingslokaler saknas. Riksorganisationen menar att Boverkets investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler behöver höjas till minst 100 miljoner kronor per år.

Ett utökat stöd bör också riktas mot att skapa kultur och mötesplatser där det idag saknas. Se bland annat Folkets Hus och Parkers rapport från 2015 "Nya mötesplatser - Kartläggning av möjligheterna att skapa nya medborgardrivna kultur- och samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden".

10.5 Breddad rekrytering

Folkets Hus och Parker ställer sig bakom en breddad rekrytering i utbildningssammanhang när det gäller etnicitet och kulturell bakgrund. En utökad närvaro med möten och verksamhet i förortsområden där även Folkets Hus och Parker kan erbjuda arenor för bildning, sociala möten och eget engagemang bidrar till en starkare sammanhållning och inspirerar till vidare utbildning bland nya svenskar.

För Riksorganisationen Folkets Hus och Parker

Calle Nathanson
VD